ePublishing
ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ
NATIONAL DOCUMENTATION CENTRE

Μακεδονικά

Τόμ. 12 (1972)

Αφιερούται εις την μνήμην Γεωργίου Θεμελή, Χαραλάμπους Λέκα

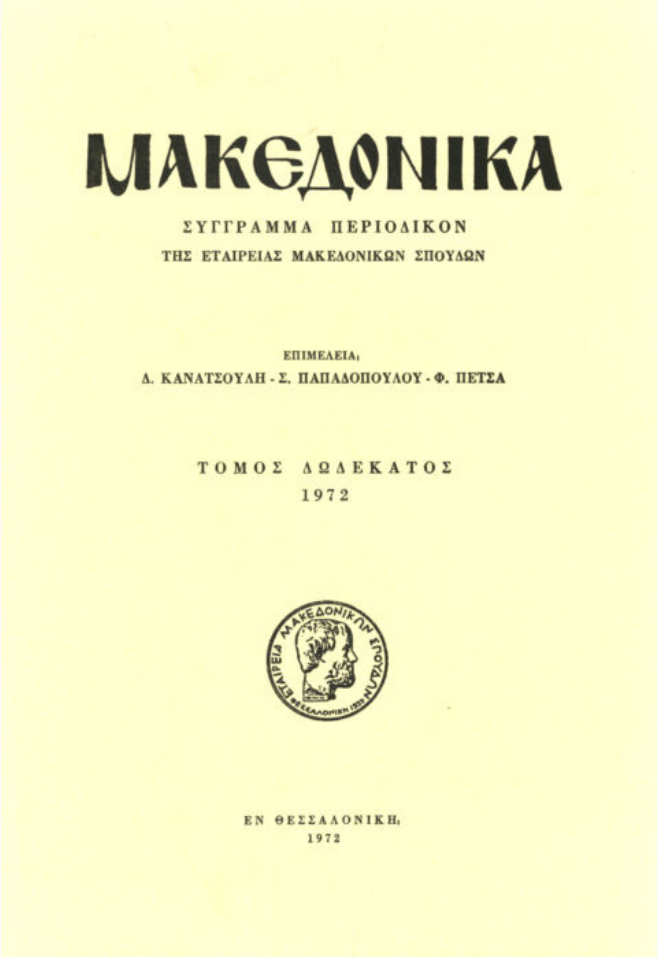
ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑι
Δ. ΚΑΝΑΤΣΟΥΛΗ - Σ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ - Φ. ΠΕΤΣΑ

ΤΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΤΟΣ
1972

ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗι
1972

Τα νεοελληνικά επώνυμα στη Δεσκάτη

Κώστας Σπανός

doi: 10.12681/makedonika.1001

Copyright © 2015, Κώστας Σπανός

Άδεια χρήσης Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0.

Βιβλιογραφική αναφορά:

Σπανός Κ. (1972). Τα νεοελληνικά επώνυμα στη Δεσκάτη. *Μακεδονικά*, *12*, 123–130. https://doi.org/10.12681/makedonika.1001

https://epublishing.ekt.gr | **e-Εκδότης:** ΕΚΤ | **Πρόσβαση:** 20/07/2025 08:32:59

ΤΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΕΠΩΝΥΜΑ ΣΤΗ ΔΕΣΚΑΤΗ

Διακόσια πενήντα, περίπου, εἶναι τὰ νεοελληνικὰ ἐπώνυμα ποὺ συναντοῦμε στὴ Δεσκάτη: πατριδωνυμικά, ἐκκλησιαστικά, ἐπαγγελματικά, μητρωνυμικά, παρωνύμια, κ.λ.

Στὴ μελέτη αὐτὴ θὰ παρουσιάσω ἕνα μέρος ἐπωνύμων, ἀπὸ κεῖνα ποὺ μπόρεσα νὰ ἐντοπίσω, ὡς τώρα, τὴν προέλευσή τους.

α'. Ἐκκλησιαστικὰ

Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ἐκκλησιαστικὰ εἶναι εὔκολα. Ἔχουν ὡς α' συνθετικὸ τὴ λέξη παπα- (Παπαβασιλείου, Παπαπέτρος, Παπαοικονόμου, Παπαχρῆστος, Παπακωνσταντίνου, Παπακώστας, Παπαλάμπρος, Παπαντώνης, Παπαστεργίου, Παπαδήμας) κι ἑπομένως χωρὶς ἐνδιαφέρον.

Ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν τὰ παρακάτω:

1) Ἀσκητής: ποὺ ζεῖ σὰν ἀσκητής, λιτοδίαιτος.

2) Λαμπαδάρης: αὐτὸς ποὺ κρατάει στὰ χέρια του μικρὸ μανουάλι μὲ 2 λαμπάδες κατὰ τὴν μικρὴ καὶ μεγάλη εἴσοδο στὴ θεία λειτουργία. Στὴ Δεσκάτη ὁ Λαμπαδάρης σήμερα εἶναι ἄγνωστος. Διατηρεῖται ὅμως σὲ μερικὰ Εὐρυτανικὰ χωριά.

3) Μπαμπαράμος: ἀπὸ τὴν αἰτιατική, τὸν Παπα-Ράμο. Τὸ τελικὸ (ν) τοῦ ἄρθρου, στὸ τοπικὸ ἰδίωμα, μπροστὰ ἀπὸ τὸ (π) τρέπεται σὲ (μ) καὶ προφέρεται μαζὶ μὲ τὴν παρακάτω λέξη, π.χ. τὸν πατέρα προφ. τοὺ -μ- πατέρα, τοὺ μπατέρα. Ἔτσι καὶ τὸν Παπαράμο, τοὺ -μ- Παπαράμου, τοὺ μπαπαράμου, τοὺ μπαμπαράμου, ὁ Μπαμπαράμος.

4) Παπαντραφύλλης: ἁπλολογία τοῦ ἐπ. Παπατριανταφύλλης. Τὸ Τριανταφύλλης ἀντὶ τοῦ Τριαντάφυλλος (βαφτιστικό).

5) Παπατσάνης: Παπα-Τσάνης ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ Παπα-Τσάμης.

6) Παπατόλιος: Παπα-Τόλιος. Τὸ β' συνθετικὸ (Τόλιος) εἶναι ὑποκοριστικὸ τοῦ βαφτ. Ἀπόστολος.

7) Παπαχατζής: Τὸ ἐπώνυμο αὐτὸ δόθηκε στὸν ἱερέα Εὐθύμιο Καλαμπούκα, ποὺ τὸ 1857 πῆγε προσκυνητὴς στοὺς Ἁγίους Τόπους.

8) Πνευματικός: ὁ παπᾶς ποὺ ἦταν καὶ πνευματικὸς (ἐξομολόγος).

9) Σακελλαρίδης: ὁ γιὸς τοῦ Σακελλάρη, τοῦ Θησαυροφύλακα τῆς Μητρόπολης.

β'. Πατριδωνυμικά

Ἀπόμερη καθὼς εἶναι ἡ Δεσκάτη, κρυμμένη στὶς σταχτιὲς πέτρες τῶν Καμβουνίων καὶ στὰ πυκνόφυτα δάση τῶν Χασίων, ὑπῆρξε, στὰ χρόνια τῆς σκλαβιᾶς, ὁ ἰδεώδης τόπος φυγῆς πολλῶν Ἑλλήνων πατριωτῶν. Τρανὴ ἀπόδειξη τὰ πολλὰ πατριδωνύμια, ποὺ συναντοῦμε μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐπωνύμων.

1) Βελόνης: συγγενικὸς τύπος τοῦ ἐπ. Βελόνιας, Μπελόνιας ἢ Μπολόνιας. Ἀπὸ τὴν ἰταλικὴ πόλη Bologna (βλ. στὴ «Νέα Ἑστία» τ. 980, σ. 612, 1.016 καὶ 1.493, Ι. Α. Θωμόπουλου, Τὰ Νεοελληνικὰ Ἐπώνυμα).

2) Βερεντζιώτης: ἀπὸ τὸ χωριὸ Βερεντζὶ Τρικάλων, ποὺ σήμερα δὲν ὑπάρχει. Σώζεται σχετικὸ τοπωνύμιο. Λένε, πὼς οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ αὐτοῦ ἦταν ἀρκετὰ πλούσιοι, γεγονὸς ποὺ ἄνοιξε τὴν ὄρεξη κάποιου Τουρκαλβανοῦ μπέη. Ὁ μπέης αὐτὸς ἔστελνε κατὰ διαστήματα 2-3 φονιάδες καὶ σκότωναν 1-2 νοικοκυραίους, πάντοτε τὴ νύχτα. Καὶ μεταμφιεσμένοι φώναζαν κρυμμένοι σὲ χαλάσματα σπιτιῶν:

Βίρι-Βιριντζίκου
κανένα δὲν θ' ἀφήκου.

Κατατρομαγμένοι οἱ Βερεντζιώτηδες διασκορπίστηκαν στὰ γύρω χωριὰ ὥς τὴ Δεσκάτη.

3) Ζαγόρας: ἀπὸ τὰ Ζαγόρια τῆς Ἠπείρου. Σὲ παλιὰ πωλητήρια συναντιέται κι ὁ τύπος Ζαγορὴς καὶ Ζαγορίσιος.

Στὶς ἀρχὲς τοῦ 19ου αἰώνα μεγάλα τμήματα Ἠπειρωτῶν μετακινήθηκαν πρὸς τὴ Μακεδονία, γιὰ ν' ἀποφύγουν τὶς πιέσεις τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. Μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς ἦρθαν κι ἐγκαταστάθηκαν στὴ Δεσκάτη.

4) Κακούσιος: ἀπὸ τὸ χωριὸ τῆς Ἠπείρου Κακούσιοι. Ἀπ' τὸ χωριὸ αὐτὸ πέρασε ὁ Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλός, σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς περιοδεῖες του. Οἱ κάτοικοι δὲν προθυμοποιήθηκαν νὰ τὸν ἀκούσουν νὰ διδάσκη. Ὁ Κοσμᾶς ρώτησε κάποιον: «Πόσα σπίτια ἔχει τὸ χωριό σας;» κι ὅταν τοῦ εἶπαν «39» τοὺς καταράστηκε «νὰ μὴ γίνουν ποτὲ 40» (βλ. σχετικὰ στὰ βιβλία γιὰ τὸν Κοσμᾶ τῶν Α. Καντιώτη, Χαρ. Βασιλοπούλου).

5) Κερασοβίτης: ἀπὸ τὸ χωριὸ Κεράσοβο, Εὐρυτανίας ἢ τῆς Κόνιτσας.

6) Καρακούνης: ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ Καραγκούνης. Ὁ καταγόμενος ἀπὸ τὰ χωριὰ τῆς Δυτικῆς Θεσσαλίας.

7) Λάμαρης: ἀπὸ τὴ Λάμαρη, μὲ τὴν προσθήκη τοῦ πτωτικοῦ -ς στὴν ὀνομαστική. Ἡ Λάμαρη, περιοχὴ τῆς Θεσπρωτίας.

8) Λεσκοβίκης: ἀπὸ τὸ Λεσκοβίκι τῆς Β. Ἠπείρου, μὲ τὴν προσθήκη τοῦ πτωτικοῦ -ς στὴν ὀνομαστική.

9) Μαντζάρας: ἄλλος τύπος τοῦ ἐπ. Μαντζάρης, συνώνυμο τοῦ ἐπ. Οὐγγαρέζος (βλ. στὴ «Νέα Ἑστία» τ. 101, σ. 1.494, Ι.Α. Θωμόπουλου, Τὰ Νεοελληνικὰ Ἐπώνυμα).

10) Μπακούς: ἀπὸ τὸ Μπακοὺ τῆς Ρωσίας, μὲ τὴν προσθήκη τοῦ πτωτικοῦ -ς στὴν ὀνομαστική.

11) Μπλιώνας: συγγενικὸς τύπος τοῦ ἐπ. Μπολώνιας. Βλέπε παραπάνω τὸ ἐπ. Βελόνης.

12) Τσιάμης: ὁ κάτοικος τῆς Τσαμουριᾶς, τῆς σημερινῆς Θεσπρωτίας. Ἀπὸ τὸν ποταμὸ Θύαμη — μᾶλλον — κατὰ παραφθορά: Θύαμης-Τσίαμης, Τσιάμης (βλ. Λεξικὸ «Ἥλιος» τ. 17, σ. 892).

13) Σκόδρας: ἀπὸ τὴ Σκόδρα τῆς Ἀλβανίας, μὲ τὴν προσθήκη τοῦ πτωτικοῦ -ς στὴν ὀνομαστική.

14) Σπέκος καὶ Ζμπέκος: ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ Ζεϊμπέκος. Οἱ Ζεϊμπέκοι ἦταν Θράκες Ἕλληνες ἐγκαταστημένοι στὴν Προύσα, στὸ Ἀϊδίνιο καὶ Σαγγάριο. Ἐξισλαμίσθηκαν ἀλλὰ δὲν ἐκτουρκίστηκαν. Ἦταν γενναῖοι στρατιῶτες, ἀκατάβλητοι καὶ σκληροτράχηλοι. Πιθανὸν τὸ ἐπ. Ζεϊμπέκος νὰ ἔγινε συνώνυμο τοῦ ἀκατάβλητου καὶ τοῦ σκληροτράχηλου.

15) Βλάχος: δὲ σημαίνει μόνο τὸν βλαχόφωνο κτηνοτρόφο, μὰ καὶ τὸν χωρικό, τὸν ἄξεστο.

16) Γάλλος: κι αὐτὸ τὸ ἐπ. δὲ σημαίνει μόνο τὸν καταγόμενο ἀπὸ τὴ Γαλλία, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωπο καλοντυμένο σὰ Γάλλο ἢ ποὺ μιλάει τὴ γαλλικὴ ἢ ποὺ ἐργάστηκε στὴ Γαλλία.

Σημειωτέον ὅτι, κάποιον Κούτρα ποὺ ἐργάστηκε προπολεμικὰ στὴ Γερμανία τὸν φώναζαν Κουτρογερμανὸ ἢ καὶ μόνο Γερμανό.

γ'. Π α ρ ω ν ύ μ ι α

Παλιὰ συνήθεια στὸν τόπο μας τὸ παρωνύμιο, ποὺ δείχνει τὴν παρατηρητικότητα καὶ τὴν πνευματικὴ ὀξύνοια τοῦ λαοῦ. Ὅλοι σχεδὸν οἱ Δεσκατηνοὶ ἔχουν τὸ παρατσούκλι τους. Πολὺ λίγα ὅμως ἀπ' αὐτὰ ἔγιναν ἐπώνυμα, ὅπως τὰ παρακάτω:

1) Ἀσπρόκουλας: ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ Ἀσπρόκωλος, μὲ ἄσπρον πισινό.

2) Γαβριάς: ἀπὸ τὴ γαλλικὴ λέξη *gavroche*, ποὺ σημαίνει ἔξυπνο παιδί. ἀλλὰ καὶ ἀλήτης.

3) Γκαλογιάννης: ἀπὸ τὴν αἰτιατικὴ τὸν Καλογιάννη. Τὸ τελικὸ (ν) τοῦ ἄρθρου, στὸ τοπικὸ ἰδίωμα, μπροστὰ ἀπὸ τὸ (κ) τρέπεται σὲ (γ), τοὺν Καλογιάννη, τοὺ -γ- Καλογιάννη, τοὺ Γκαλογιάννη, ὁ Γκαλογιάννης, δηλωτικὸ ἰδιότητας τοῦ ἀτόμου.

4) Γκαραλιάκος: ὅπως καὶ παραπάνω: τοὺ γ-Καραλιάκου, ὁ Γκαραλιάκος. Καρα-Λιάκος (Ἠλίας). Τὸ α' συνθετικὸ (καράς), λέξη τουρκική, δὲ σημαίνει μόνο τὸ δυστυχή, ἀλλὰ καὶ τὸν παλικαρά.

5) Γκαμπούρης: ὅπως καὶ παραπάνω: γ- Καμπούρης.

6) Ζαμπός: ἀντὶ Ζουμπός. Ἀπὸ τὴν τουρκ. λέξη *zumba*=εἶδος ἐργαλείου. Μεταφορικὰ κοντούλης.

7) Καραγιάννης: βλέπε Καλογιάννης (Γκαλογιάννης).

8) Καραγιῶργος: ὁμοίως.

9) Κοτίτσας: ἀπὸ τὸ ὑποκορ. τῆς κότας, κοτίτσας μὲ τὴν προσθήκη τοῦ πτωτικοῦ -ς στὴν ὀνομαστική. Μεταφ. σημαίνει τὸν κοντούλη ἢ τὸν πολὺ φρόνιμο.

10) Κουκουτσέλας: ἀπὸ τὸ *κουκουτσέλας*, ὑποκορ. τοῦ κόκορα. Μεταφ. σημαίνει τὸν ἐριστικὸ τύπο.

11) Κουμματσιούλης: ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ Κομματούλης. Ἀπὸ τὸ *κουμματσιούλι*, ὑποκορ. τοῦ κομμάτι, μὲ τὴν προσθήκη τοῦ πτωτικοῦ -ς στὴν ὀνομαστική. Μεταφ. σημαίνει τὸν μικρούλη.

12) Κουρούπης: ἀπὸ τὴ λέξη *κουρούπι*=φαλακρὸς μὲ τὴν προσθήκη τοῦ πτωτικοῦ -ς στὴν ὀνομαστική.

13) Κούτουλας: ἀπὸ τὴ λέξη *κούτουλας*. Ὁ κούτουλας εἶναι ξύλινο κύπελλο μὲ τὸ ὁποῖο γέμιζαν οἱ κτηνοτρόφοι τὸ καρδάρι γάλα. Μιὰ ἐπιχώρια παροιμία λέει: «Λείπει ὁ Κούτουλας ἀπὸ τὸ καρδάρι;». Λέγεται γι' αὐτὸν ποὺ χώνει τὴ μύτη του παντοῦ. Μεταφ. σημαίνει τὸν ἀκάθαρτο.

14) Κουτσίκος: ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ *Κούτσικος*=μικρός.

15) Κουτσογιάννης: Κουτσὸς-Γιάννης.

16) Παλάντζας: ἀπὸ τὴ λέξη *παλάντζα* μὲ τὴν προσθήκη τοῦ πτωτικοῦ -ς στὴν ὀνομαστική. Μεταφ. σημαίνει τὸν ἀσταθὴ τύπο.

17) Πιτσιδῆμος: ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ Πετσι-Δῆμος. Ἀδύνατος, κοκκαλιάρης.

18) Πουδάρας: ἀπὸ τὴ λέξη *πουδάρα*, μεγεθ. τῆς λ. πόδι, μὲ τὴν προσθήκη τοῦ πτωτικοῦ -ς στὴν ὀνομαστική. Σημαίνει τὸν ἄνθρωπο μὲ μακριὰ ποδάρια.

19) Πύργος: ὁ ψηλός

20) Πίπιλας: ἀπὸ τὸ λατινικὸ ρῆμα *pipilo* = πιπίζω, τιτίζω, κελαδῶ. Μεταφ. σημαίνει τὸν πολυλογά.

21) Σπανός: ἀπὸ τὸ ἐπίθ. *σπανός*, ποὺ σημαίνει ἄνθρωπο μὲ λίγα γένια.

22) Λάγιος: ἀπὸ τὸ ἐπίθ. *λάγιος*=μαῦρος.

23) Λαγιόκαπας: Λάγιος+Κάπα. Μὲ μαύρη κάπα.

24) Λάλος: ἀπὸ τὸ ἐπίθ. *λάλος*=πολυλογάς.

25) Συρικέλας: ἀπὸ τὴ φράση: *σύρι κι ἔλα* μὲ συνεκφορὰ Συρικέλα, μὲ τὴν προσθήκη πτωτικοῦ -ς στὴν ὀνομαστική.

26) Τσιάκαλος: ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ *Τσάκαλος*=ὁ ἐριστικὸς τύπος.

27) Ψείρας: ποὺ ἔχει ψεῖρες ἀλλὰ καὶ ὁ μικροσκοπικὸς σὰν ψείρα.

δ'. Μητρωνυμικά

Παλιὰ συνήθεια νὰ παίρνουν τὰ παιδιὰ τῆς χήρας τ' ὄνομά της. Ὁ πατέρας μου, μολονότι 55 ἐτῶν, γιὰ τοὺς συγγενεῖς δὲν εἶναι ὁ Σπανός, μὰ ὁ Βασίλης τῆς Κωσταντίναινας, γιατὶ ἀπὸ μικρὸς ἔμεινε ὀρφανός.

Αὐτοῦ τοῦ εἴδους ὅμως τὰ μητρωνυμικὰ δὲν ἐπιβλήθηκαν ὡς ἐπώνυμα. (Ἔμμεσα ὑποδηλώνουν τὸν πατέρα, διότι τὰ παιδιὰ τῆς Κωσταντίναινας εἶναι τὰ παιδιὰ τῆς γυναίκας—τῆς χήρας—τοῦ Κωσταντῆ). Τὰ λίγα μητρωνυμικὰ ποὺ καθιερώθηκαν ὡς ἐπώνυμα ὑποδηλώνουν ἄμεσα τὴ μητέρα.

1) Βαβίτσας: ὁ γιὸς τῆς *βαβίτσας*, ὑποκορ. τῆς λέξης βάβω=γιαγιά. Φαίνεται πὼς ἡ μητέρα του τὸν γέννησε σὲ προχωρημένη ἡλικία.

2) Γκαραμπλιάνας: ὁ γιὸς τῆς γ- Καραμπ(ου)λιάνας, Καρα-Μπουλιάνα. Τὸ α' συνθετικὸ *(Καρὰ)* δὲν σημαίνει μόνο τὸν μελαχροινὸ μὰ καὶ τὸν παλικαρά. Μπορεῖ, λοιπόν, ἡ Μπουλιάνα νὰ ἦταν ἢ μελαχροινὴ ἢ παλικαρώνα (ἀντρογυναίκα). Ἡ Μπουλιάνα, ὑποκορ. τοῦ βαφτιστικοῦ Μπούλω, (Στα)μπούλω, Σταμούλω.

3) Γκλάρας: ὁ γιὸς τῆς γ- Κλάρας.

4) Μανίτσας: ὁ γιὸς τῆς μανίτσας, ὑποκορ. τῆς λέξης μάνα. Φαίνεται πὼς ἡ μητέρα του τὸν γέννησε σὲ μικρὴ ἡλικία.

5) Ντίνας: ὁ γιὸς τῆς (Κωνστα)ντίνας. Ἡ Ντίνα ὑποκορ. τοῦ βαφτιστικοῦ Κωνσταντίνα.

6) Νούλας: ὁ γιὸς τῆς (Γιαν)νούλας. Ἡ Νούλα ὑποκορ. τοῦ βαφτιστικοῦ Ἰωάννα. Γιαννούλα - Νούλα.

7) Τζίμουλας: ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ Τζημούλας: ὁ γιὸς τῆς Ἀσημούλας. Τζημούλας<Τσημούλας<Τ'ς Σημούλας<τ'ς Ἀσημούλας.

8) Τσιμέλας: ὁ γιὸς τῆς Σιμέλας, μὲ συνεκφορὰ τοῦ ἄρθρου. Τῆς Σιμέλας, τ'ς Σιμέλας, Τσιμέλας.

9) Σδοῦκος: ὁ γιὸς τῆς Δούκως, βαφτιστικὸ σήμερα ἀνύπαρκτο στὴ Δεσκάτη, ποὺ ὅμως ὑπῆρχε γύρω στὰ 1500, ὅπως φαίνεται στὶς ἀφιερώσεις Δεσκατηνῶν στὸν κώδικα τῆς Ζάβορδας. Μὲ συνεκφορὰ τοῦ ἄρθρου. Τῆς Δούκως, τ'ς Δούκως, Σδούκως, ὁ Σδοῦκος.

ε'. Ἐπαγγελματικὰ

Πολλὰ ἀπὸ τὰ ἐπαγγελματικὰ ἔχουν ἀνεβασμένο τὸν τόνο, ὅπως π.χ. Κεραμίδας, Τσότρας κ.λ. Σχετικὰ μ' αὐτὸ ὁ κ. Ν. Π. Ἀνδριώτης (Μακεδονικὸ Ἡμερολόγιο 1970, σ. 34-35) σημειώνει ὅτι «οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, μποροῦσαν νὰ σχηματίζουν προσωπωνύμια ἀπὸ ἐπίθετα μὲ μόνη ἀλλαγὴ τὸ ἀνέβασμα τοῦ τόνου, π.χ. γλαυκὸς-Γλαῦκος, ξανθὸς-Ξάνθος. Τὸ φαινόμενο αὐτὸ δὲν εἶναι μηχανικό, ὥστε νὰ παρουσιάζεται παντοῦ καὶ ὑποχρεωτικά. Εἶναι σημασιολογικὸ καὶ ἑπομένως σποραδικό, καὶ φανερώνεται ἐκεῖ ποὺ οἱ ἄνθρωποι αἰσθάνθηκαν τὴν ἀνάγκη νὰ διαφοροποιήσουν μορφολογικὰ τὸ ἐπώνυμο ἑνὸς προσώπου ἀπὸ τὴν ἔννοια ποὺ ἐκφράζει, ὅταν πιὰ ἡ ἔννοια αὐτὴ ἀποδεσμεύτηκε ἀπὸ τὸ πρόσωπο, ἰδίως ὅταν πρόκειται γιὰ ἐπάγγελμα ποὺ δὲν ἀσκεῖται πιὰ ἀπὸ τὸν ἴδιο ἢ ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους ἐκεινοῦ

ποὺ χαρακτήριζε ἀρχικά...». Ἔτσι ἔχουμε Τσότρας ἀντὶ Τσοτράς, Δαχλήθρας ἀντὶ Δαχληθρὰς κ.λ.

1) Δαχλήθρας: ἀντὶ Δαχ(τυ)ληθράς, Δαχτυληθράς, ποὺ κατασκευάζει δαχτυλῆθρες.

2) Ζδράγκας: ἀντὶ Ζδραγκάς, ποὺ κατασκευάζει *ζδράγκες*. Ἡ ζδράγκα εἶναι τρίποδας στηριζόμενος κατὰ μῆκος τῶν 2 ποδιῶν του καὶ μὲ ὑψωμένο τὸν 3ο. Στοὺς 2 ποὺ ἐφάπτονται στὸ χῶμα τοποθετοῦν οἱ γυναῖκες ἕνα βάρος, ἐνῶ στὸν 3ο πόδα περνοῦν τὸ νῆμα ποὺ θὰ τὸ τυλίξουν στὴν τυλίχτρα γιὰ νὰ τὸ ἑτοιμάσουν γιὰ ὕφασμα.

3) Κεραμίδας: ἀντὶ Κεραμιδάς, ὁ κεραμοποιός.

4) Καλαντζής: ὁ κασσιτερωτής.

5) Δρούγκας: ἀντὶ Δρουγκάς, ποὺ κατασκευάζει *δροῦγκες*. Ἡ δρούγκα=ἄτρακτος, ἠλακάτη, ἀδράχτι (βλ. Λεξ. Δημητράκου σ. 452 β).

6) Κουσιόρας: ἀντὶ Κουσιοράς, ποὺ κατασκευάζει *κουσιόρες*. Ἡ κουσιόρα=πρωτόγονη κυψέλη. (Κουσιόρι=κοφίνι).

7) Μισούρας: ἀντὶ Μισουράς, ποὺ κατασκευάζει *μισοῦρες* (βυζαντινό. μίσσος, μίσσον)=βαθειὰ χωμάτινα πιάτα. Ἡ ὀρθὴ γραφὴ Μισσούρας.

8) Μπαγκράτσας: ἀντὶ Μπακρατσάς, ποὺ κατασκευάζει *μπακράτσες*. Ἡ μπακράτσα ἢ μπαγκράτσα καὶ μπαγκράτσι (<τουρκ. *bakraç*)=χάλκινο ἀγγεῖο.

9) Πέτσας: ἀντὶ Πετσάς, ὁ βυρσοδέψης, δερματοπώλης.

10) Πλακιάς: αὐτὸς ποὺ βγάζει πλάκες, ἐπίπεδες πέτρες γιὰ τὴ στέγη.

11) Κεχαγιάς: ἀπὸ τὴν τουρκ. λέξη *kăhya* = προϊστάμενος, ἀντιπρόσωπος.

12) Κορδίλας: ἀντὶ Κορδιλάς, παπουτσής. Στὸ τοπικὸ ἰδίωμα τὰ παπούτσια λέγονται *κορδέλια*.

13) Παλούκας: ἀντὶ Παλουκάς, ποὺ πουλάει ἢ κατασκευάζει παλούκια.

14) Νιάκας: ἀντὶ Νιακάς, ποὺ κατασκευάζει *νάκες* ἢ *νιάκες*. Ἡ νάκα ἢ νιάκα=δερμάτινη φορητὴ κούνια (βλ. Λεξ. Δημητράκου, σ. 948 β.)

15) Σαμαράς, ὁ σαγματοπιός.

16) Τσιότρας: ἀντὶ Τσιοτράς, ποὺ κατασκευάζει *τσότρες*. Ἡ τσότρα, ξύλινο δοχειάκι γιὰ νερὸ ἢ κρασὶ κυρίως χρησιμοποιούμενη στοὺς γάμους. Φέρνει ἁλυσίδες ἢ λουριὰ γιὰ τὸ κρέμασμα.

17) Τριάμπας: ὁ μεταπωλητὴς ζώων, ἀπὸ τὴν τουρκ. λέξη *trampa*= ἀνταλλαγή.

18) Τσεκούρας: ἀντὶ Τσεκουράς, ποὺ κατασκευάζει τσεκούρια.

19) Τσιουκάνης: ὁ κατασκευαστὴς *τσιουκανιῶν*, μικρῶν κυπριῶν.

20) Τσικρίκης: ὁ κατασκευαστὴς τσικρικιῶν, βοηθητικῶν ὀργάνων τῶν γυναικῶν γιὰ τὴν ἐπεξεργασία τῶν μαλλιῶν.

21) Σέντζας: ἀντὶ Σεντζάς, ὁ κατασκευαστὴς *σεντζίων*. Τὸ σέντζιο ἦταν

εἶδος καθίσματος τῶν Βυζαντινῶν, ποὺ στηριζόταν σὲ 24 μαρμαρένιους κίονες. Δὲν εἶχε κλίμακα πρὸς τὸν ἱππόδρομο, γιὰ νὰ προστατεύεται ὁ αὐτοκράτορας ἀπὸ ἐνδεχόμενες ἐπιθέσεις τῶν θεατῶν. Τὸ κάθισμα εἶχε διάφορα πατώματα. Στὸ ἀνώτερο κάθονταν ὁ αὐτοκράτορας μὲ τοὺς ἀξιωματούχους του (βλ. Κυρ. Σιμόπουλου, Ξένοι ταξιδιῶτες στὴν Ἑλλάδα, τ. Α΄, σ. 203, ὑποσημ. 4).

στ΄. Π α τ ρ ω ν υ μ ι κ ὰ

Ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντα, ἐλάχιστα ἔχουν ἐνδιαφέρον, ὅπως:

1) Λάζος: ὑποκορ. τοῦ βαφτιστικοῦ Λάζαρος.

2) Στέφος: ὑποκορ. τοῦ βαφτιστικοῦ Στέφανος.

3) Τόλιος: ὑποκορ. τοῦ βαφτιστικοῦ Ἀπόστολος.

4) Ντώνας: ὑποκορ. τοῦ Ἀντώνης, (Ἀντώνης, Ντώνης καὶ Ντώνας).

5) Νάτσιουλας: ὑποκορ. τοῦ Ἀθανάσιος (Ἀθανάσιος, Ἀθανασούλας, Ἀθανασιούλας, Νασιούλας, Νατσιούλας, Νάτσιουλας).

6) Γκουντούλας: ὑποκορ. τοῦ Γκουντής, γ- Κουντὴς (ἁπλολογία τοῦ ὀν. Κων(στα)ντής), Κωνσταντής.

7) Γκουγκουγιάννης: γ- Κουγιάννης, μὲ δίπλωση τοῦ γ-κου.

8) Γκουγκουντρής: γ- Κουντήρς, μὲ δίπλωση τοῦ γ-κου. Τὸ Κουντρὴς ἄλλος τύπος τοῦ Κουντὴς (ἁπλολογία), Κωνσταντής.

Τὰ ὑπόλοιπα ποὺ συναντοῦμε εἶναι: Ἀντωνίου, Ἀναστασίου, Ἀλεξίου, Ἀντωνογιάννης, Βάσος, Γεωργίου, Θεοχάρης, Κίτσιος, Μανόλης, Παῦλος, Παρασκευάς, Σωτήρης, Χαρίσης, Στάμος, Σταμούλης.

ζ΄. Δ ι ά φ ο ρ α

Θὰ τελειώσω μὲ μερικὰ ἐπώνυμα ποὺ δὲν ἐμπίπτουν στὰ παραπάνω.

1) Κουζούμης: ἀπὸ τὴν τουρκ. λέξη *kuzum*=χρυσή μου, γλυκειά μου.

2) Νίτσιος: ἀπὸ τὴ λέξη *νίτσικος*, ὑποκορ. τοῦ ἐπ. νέος.

3) Μπασιγιάννης: προσηγορικό. Τὸ σωστὸ Μπασιο-Γιάννης. Οἱ Σουλιῶτες προσφωνοῦσαν *Μπάσιο* ἐκεῖνον ποὺ δὲν εἶχε μεγάλο συγγενολόι, ὁπότε δὲν διέθετε πολλὰ ἄρματα. Ὁ Λιούφης (στὴν Ἱστορία τῆς Κοζάνης, σ. 47) γράφει ὅτι ὁ Χαρίσιος Τράντας προσαγορευόταν Μπασιάς=προεστώς.

4) Οἴνουρος: ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ Εἴνουρος. Ἀπὸ τὴ λέξη Ὄνειρο μὲ ἀμοιβαία μετάθεση τῶν (ο) καὶ (ει).

5) Λίτσιος: ἀπὸ τὴν μεσαιωνικὴ λέξη *λίζιος*=ὑποτελής. Ἔτσι χαρακτηρίστηκε ὁ Βοημοῦνδος ὑπογράφοντας συνθήκη μὲ τὸ Βυζάντιο τὸ 1108 (βλ. περ. «Ἱστορία» τ. 31/Ἰανουάριος 1971 σ. 86α).

6) Ρίβας: ἴσως ἀπὸ τὴ λατινικὴ λέξη *rivus*=ρυάκι, ποτάμι. Rivalis-e= ποταμίσιος. Ὁ Ἀνώνυμος Σαντορινιὸς (βλ. Κυρ. Σιμόπουλου, Ξένοι τα-

ξιδιῶτες στὴν Ἑλλάδα, τ. Α΄, σ. 536) μιλώντας γιὰ τὸ σεισμὸ τοῦ 1650 γράφει: «...Καὶ ἐξερρίζωσεν ἀπὸ τὴν Ἔξω Μεράν πέτρες μεγάλες ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὴ θάλασσα καὶ τὶς ἔρριξε ἔξω εἰς τὴν γῆ καὶ δὲν ἀφήνουν βάρκα εἰς καμμία ρίβα τοῦ νησιοῦ...».

7) Τζιαφέτας: ἀπὸ τὴν τουρκ. λέξη *ziafeti*=εὐωχία.

8) Νάστος: ἀπὸ τὸ ἀρχαιοελληνικὸ ἐπίθετο *ναστὸς* (ὅπως ξανθὸς-Ξάνθος) ποὺ σημαίνει συμπιεσμένος, πατικωμένος καὶ γενικά, πυκνός, στερεὸς (βλ. Λεξ. Δημητράκου, σ. 949 β καὶ Λεξ. Ἀνδριώτη², σ. 225).

9) Μολόχας: ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ φυτοῦ μολόχα.

10) Γκάγκτζας καὶ Γκαγκτζής: ἀπὸ τὸ ὄνομα τῆς ἀγριοτριανταφυλλιᾶς, ποὺ στὸ Δεσκατηνὸ ἰδίωμα λέγεται *γκαγκτζιά*.

11) Ζγοῦρος: ἀντὶ Σγουρός. Ὁ σγουρομάλλης.

ΚΩΣΤΑΣ ΣΠΑΝΟΣ

RÉSUMÉ

Costas Spanos, Les prénoms néohelléniques à Deskati.

L'auteur s'occupe avec l'étymologie des prénoms néohelléniques du village Deskati, qui sont en catégories les suivants: 1) Les ecclésiastiques, ceux qui ont comme 1er élément le mot παπα-, qui signifie prêtre. 2) Les signifiants le lieu d'origine. 3) Les surnoms, c'est-à-dire les sobriquets. 4) Les métronymiques. 5) Les signifiants une profession. 6) Les patronymiques. 7) Divers de provenance turque, latine etc.